

Co přinesl rok 1997 v technické normalizaci

Was hat das Jahr 1997 in der technischen Normalisierung gebracht

Das Jahr 1997 läßt sich als Jahr grundsätzlicher Änderungen der Gesetzgebung in der technischen Normalisierung und in den Ansprüchen auf Produkte bezeichnen. Die neue, seit einigen Jahren vorbereitete Rechtsregelung, beeinflußt beträchtlich sowohl die Gestaltung und Struktur der technischen Normen, als auch Prüfwesens, Befugnisse sowie die Aufsicht über diese Tätigkeiten. Diese Rechtsregelung ermöglicht außer anderen eine bedeutende Übertragung der Befugnisse von der Staatsverwaltung in privatrechtliches Gebiet. Das angenommene Dreistufensystem - Gesetz - Regierungsverordnungen - harmonisiertes Normensystem - wurde nach der Herkömmlichkeit und Rechtsregelung, die seit einigen Jahrzehnten westlich von unserer Staatsgrenze aufgebaut werden, konzipiert. Dieses System ermöglicht bessere Kommunikation bei den technischen und Handelsgesprächen und Beziehungen sowohl im Binnen- als auch Außenhandel. Die Geltendmachung der angenommenen Grundprinzipien hilft der allmählichen Anpassung auf diesem Gebiet mit den Ländern, mit denen wir eine Gemeinschaft (vielleicht schon in einigen Jahren) schließen sollten.

Changes in technical standardization in 1997

1997 can be marked as the year of basic changes of legislation in technical standardization and in requirements for products. New legal modifications prepared for several years will significantly influence not only the formation and structure of the set of technical standards, but the whole field of testing and sphere of responsibility and supervision over these activities.

Among other things it will enable a significant shift in competence from state institutions to private-legal fields. The accepted three-stages set - Law - Statute of government - Harmonized standards - were drafted according to usage and legal modification, already several tens of years

built to the west from our borders. It will enable better communication at technical and commercial negotiations and relations as in domestic trade as foreign one. The application of accepted principles will help to gradually bring closer this field of work with countries which we shall enter closer community (may already for several years) .

Что принес 1997 год в области технической стандартизации?

1997 год можно характеризовать как год принципиальных изменений в законодательстве по технической стандартизации и в требованиях к изделиям и продуктам. Новые правовые коррективы, подготовка которых длилась несколько лет, окажут резкое влияние как на создание и структуру совокупности технических стандартов, так и на всю область испытательного дела и область соответствующей ответственности и надзора. Кроме другого, они сделают возможным значительный сдвиг по компетенциям из сферы государственных институций в сферу частного права. Принятая трехступенчатая система (Закон - Правительственный указ - Гармонизированные стандарты) была конципирована соответственно обычаям и правовым оформлением, какие уже несколько десятилетий создаются в западных странах. Система позволит лучшую коммуникацию в течение технических и коммерческих переговоров и вообще в соотношениях как внутренней, так и внешней торговли. Использование принятых принципов содействует постепенному сближению данной сферы работы с теми государствами, с которыми придется заключить (даже уже через несколько мало лет) более тесное содружество.

Co přinesl rok 1997 v technické normalizaci
Rok 1997 lze označit jako rok zásadních změn legislativy v technické normalizaci a v požadavcích na výrobky. Nová právní úprava, připravovaná několik let, výrazně ovlivní jak tvorbu a strukturu souboru technických norem, tak celou oblast zkušebnictví a oblast odpovědností a dozoru nad těmito činnostmi.

Umožní mimo jiné výrazný posun v kompetencích ze státních institucí do soukromoprávní sféry. Přijatá třístupňová

soustava - Zákon - Nařízení vlády - Harmonizované normy - byla koncipována podle zvyklostí a právní úpravy, již několik desetiletí budovaných na západ od našich hranic. Umožní lepší komunikaci při technických a obchodních jednáních a vztazích jak v domácím, tak zahraničním obchodě. Uplatnění přijatých zásad napomůže postupnému sblížení této oblasti práce se zeměmi, s nimiž máme uzavřít (snad již za několik let) bližší společenství.

Informace navazuje na přehled vývoje v této oblasti technického dění, uveřejněný v /1/. Abychom mohli plynule na tento přehled navázat, připomeneme si alespoň nejdůležitější fakta. Až do roku 1991 byla soustava technických norem ČSN vytvářena a v praxi uplatňována dle zásad stanovených zákonem č. 96/1964 Sb. a prováděcí vyhláškou č. 97/1964 Sb. Změnu přinesl optimistický rok 1991, který naznačil řadu změn. Dne 15. května 1991 započala účinnost zákona č. 142/1991 Sb. z března 1991. Ten stanovil, že normy, schválené do 15. května 1991, budou závaznými nejpozději do 31. prosince 1992. Dále pak pozbudou závaznosti. Tehdejší normy ON (oborové normy) byly odsouzeny k zániku k 31. prosinci 1992. Dne 15. prosince 1992 však byl Federálním shromážděním schválen zákon č. 632/1992 Sb., který mj. posunul uvedené termíny tak, že závaznost norem ČSN, schválených do 15. května 1991, byla prodloužena o dva roky, tedy do 31. prosince 1994, existence norem ON byla prodloužena o jeden rok, tedy do 31. prosince 1993. Zákon č. 142/1991 Sb. dále stanovil statut neopomenutelných účastníků normalizačního řízení a těch právních subjektů, které byly oprávněny zezávazňovat normy schvalované po 15. květnu 1991 celé nebo jejich části. Týmž subjektům též náleželo řešení výjimek. V době účinnosti zákona č. 142/1991 Sb. ve znění zákona č. 632/1992 Sb. došlo v celé soustavě k pronikavým změnám v pojetí zejména závaznosti. Bylo však zřejmé, že uplatněné změny jsou nedostatečné a již v roce 1994 byla zahájena práce na novém zákonném předpisu. Návrhy prošly řadou zásadních změn tak, jak se vyvíjela hospodářská a politická situace, zejména v souvislosti s uvažovaným nezbytným legislativním sblížováním se státy EU.

Výsledkem tohoto dění je několikastupňová soustava, která je obdobná soustavě západoevropských zemí. Základ tvoří zákon č. 22/1997 Sb. z 24. ledna 1997 (uveřejněný v částce 6. ročníku 1997 Sbírky), který nabyl účinnosti 1. září 1997. Ten na rozdíl od předchozích právních předpisů, týkajících se technické normalizace, zahrnuje výrazně širší oblast, kde mimo technické normy atd. je obsažen celý komplex péče o technické výrobky, tedy

- technické požadavky na výrobky (zejména z hlediska bezpečnosti)
- zavádí se pojem **technický předpis** jako právní předpis, který požadavky zákona blíže specifikuje. (Technický předpis má v ČR podobu nařízení vlády, v evropských zemích (EU) je označován zkráceně Evropská směrnice)
- definuje se pojem **česká technická norma**
- definuje se pojem **harmonizovaná norma** (norma určená jako podrobnější technický dokument pro naplnění požadavku technického předpisu)

- určují se formy zajišťování tvorby norem
- stanovují se povinnosti výrobců, dovozců a distributorů při uvádění výrobků na trh
- zcela zásadně se upravuje nově oblast státního zkušebnictví, která se řídila až dosud zákonem č. 30/1968 Sb. a souvisícími a navazujícími předpisy. Zavádí se zde pojem **posouzení shody** hodnoceného výrobku s požadavky na něj se vztahujícího technického předpisu a na ně navazující vydání příslušného certifikátu **autorizovanou** (dle § 11 citovaného zákona) nebo **akreditovanou** (dle § 14 citovaného zákona) osobou
- stanovují se sankce za nedodržování ustanovení zákona (mj. za rozmnožování nebo rozšiřování norem - copyright)
- stanovují se pravomoci České obchodní inspekce pro naplňování ustanovení citovaného zákona
- stanovuje se, že normy (nebo jejich části) zezávazněné v období účinnosti zákona č. 142/1991 Sb. jsou závaznými do 31. prosince 1999 a pověřují se instituce oprávněné k udělování výjimek z těchto závazných ustanovení.

Na zákon č. 22/1997 Sb. navazuje řada technických předpisů, vydaných formou nařízení vlády ve Sbírce zákonů. Jsou to:

Sbírka zákonů ČR, ročník 1997, částka 60, z 31. července 1997:

- nařízení vlády č. 168/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na elektrická zařízení nízkého napětí
- nařízení vlády č. 169/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na výrobky z hlediska jejich elektromagnetické kompatibility
- nařízení vlády č. 170/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na strojní zařízení

Sbírka zákonů ČR, ročník 1997, částka 61, ze 4. srpna 1997:

- nařízení vlády č. 171/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na hračky
- nařízení vlády č. 172/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na osobní ochranné prostředky
- nařízení vlády č. 173/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví vybrané výrobky k posuzování shody

Sbírka Zákonů ČR, ročník 1997, částka 62, ze 6. srpna 1997:

- nařízení vlády č. 174/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na střelné zbraně a střelivo

Sbírka Zákonů ČR, ročník 1997, částka 63, z 8. srpna 1997:

- nařízení vlády č. 175/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na jednoduché tlakové nádoby
- nařízení vlády č. 176/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na zařízení a ochranné systémy určené pro použití v prostředí s nebezpečím výbuchu

Sbírka Zákonů ČR, ročník 1997, částka 64, z 12. srpna 1997:

- nařízení vlády č. 177/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na spotřebiče plyných paliv
- nařízení vlády č. 178/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví technické požadavky na stavební výrobky
- nařízení vlády č. 179/1997 Sb. ze dne 25. června 1997, kterým se stanoví grafická podoba české značky shody, její provedení a umístění na výrobku

Technická náplň jednotlivých nařízení vlády je zřejmá z jejich názvů. Zvláště je však třeba si povšimnout nařízení vlády č. 173/1997 Sb., do kterého je zahrnut poměrně rozsáhlý soubor výrobků; jsou to ty, u nichž bylo rozhodnuto, že musí být sledovány a posouzeny s ohledem na bezpečnost při jejich používání, a přitom pro ně nebyla zpracována samostatná nařízení vlády. Seznam výrobků, uvedený v přílohách 1 a 2 nařízení vlády č. 173/1997 Sb., je velmi rozsáhlý a vzhledem k rozsahu této informace z něj není možno více citovat. I když povinnosti, vyplývající z ustanovení nařízení vlády č. 173, se týkají zejména výrobců, **je pro pracovníky těžebních společností nezbytné se s ním podrobně seznámit.**

Uvedená nařízení vlády tvoří druhý stupeň uceleného systému. Třetím stupněm systému je rozsáhlý soubor harmonizovaných norem, které jsou jakousi prováděcí dokumentací pro naplnění zákonných technických předpisů, tedy nařízení vlády. Soubor těchto harmonizovaných norem byl zveřejněn ve Věstníku ÚNMZ 1997, č. 9. Je velmi rozsáhlý a zahrnuje nejen normy z tvorby (ev. převzetí) posledních let, ale i normy 20 - 30 let staré. Soubor je členěn podle jednotlivých nařízení vlády, kterým normy přísluší. Některé normy jsou uvedeny jako harmonizované i pro více než jedno nařízení vlády. Elektrotechnici si musí povšimnout, že harmonizované normy uvedené jako příslušné k nařízení vlády č. 168/1997 Sb. (elektrická zařízení nízkého napětí) jsou uvedeny v příslušném seznamu k tomuto nařízení, daleko větší soubor elektrotechnických norem však je uveden v seznamu souvisejícím s nařízením vlády č. 178/1997 Sb. (stavební výrobky).

Věstník ÚNMZ /3/ obsahuje mj. i Oznámení ÚNMZ, ve kterém informuje o tom, které autorizované osoby zajišťují posuzování shody výrobků dle jednotlivých Nařízení vlády.

Uvedený systém, uváděný do života v roce 1997, se velmi přiblížil praxi zaváděnou v ČR systémům již dříve zaváděným v zahraničí, zejména v západní Evropě. V brzké době bude doplněn ještě zákonem o odpovědnosti výrobce za škody způsobené vadami výrobků, který se připravuje.

Řízení a zabezpečování jakosti výroby a výrobků - ISO 9000

V denním i odborném tisku se stále častěji setkáváme s informací, že ten či onen podnik ve své činnosti uplatňuje některou ze souboru norem **ISO 9000**. V ČR je takových podniků zatím několik desítek, v zahraničí, kde jsou takových již desetitisíce, se uplatnění souboru norem ISO 9000 stalo pro image podniku již téměř nezbytností. V zahraničí bylo obdobím nástupu uplatnění souboru norem ISO 9000 uplynulé desetiletí, v ČR je to desetiletí právě probíhající.

V uplynulém desetiletí byla odborná veřejnost v naší zemi o tomto dění informována v odborném tisku a začaly se objevovat i první semináře a informační materiály. S nástupem tohoto desetiletí (1991) se začaly v soustavě norem ČSN

objevovat první normy tohoto nyní již rozsáhlého souboru, a byly zařazeny do třídy 01 (obecná třída) do nové skupiny 03 (jakost). V odborném tisku našem i zahraničním je oblast činností souvisejících s uplatňovanou normou ISO 9000 stále předmětem čilé diskuse. Před zavedením ISO 9000 měl každý podnik své ustálené organizační uspořádání personální i dokladové, mnohdy budované řadu let i desetiletí. Zásadně změnit zavedené způsoby práce i hodnocení je už vzhledem k mentalitě člověka obtížné, když navíc je přesvědčen o správnosti svého dosavadního chování a jednání. (Proces zavádění metrické soustavy není ukončen dodnes, ač trvá více než století.). Soubor ISO 9000 vyžaduje jednotné - standardní postupy ve všech činnostech od přípravy výroby až po výrobek tak, aby byla tato činnost a její výsledky **hodnotitelné a srovnatelné**. Předmětem diskuse jsou (zejména v zahraničí) i námitky malých a středních podniků, že celý soubor norem je zpracován a vhodný pro velké podniky s rozsáhlou organizační strukturou a vybavením a že malé podniky velmi zatěžuje. Očekává se, že vzhledem k těmto hlasům dojde k revizi a vhodnému přepracování celé řady norem ISO 9000 /7/. Na druhé straně vedoucí světoví výrobci automobilového průmyslu zavedli soubor daleko hlouběji propracovaných norem, vzhledem ke svým potřebám.

V ČR se o oblast reprezentovanou souborem norem ISO 9000 stará nejen příslušná technická normalizační komise TNK č. 6 - Řízení jakosti, ale také Česká společnost pro jakost /8/ s velmi rozsáhlou škálou činností.

Celý soubor je tvořen v současné době 26 dokumenty (normy a jejich změny), je možno očekávat stále další změny.

Základ tvoří

- ČSN ISO 8402
- ČSN EN ISO 9000-1
- ČSN ISO 9000-2
- ČSN ISO 9000-3
- ČSN ISO 9000-4 /ČSN IEC 300-1
- ČSN EN ISO 9001
- ČSN EN ISO 9002
- ČSN EN ISO 9003
- ČSN EN ISO 9004-1
- ČSN ISO 9004-1
- ČSN ISO 9004-2
- ČSN ISO 9004-3
- ČSN ISO 9004-4
- ČSN ISO 9004-5.

Na uvedené normy navazují normy ČSN ISO 100xx (6 norem), které mají charakter prováděcích směrnic.

Podnik, který uvažuje o zavedení systému řízení jakosti podle ISO 9000, volí nejprve (podle své potřeby a zájmu) rozsah buď dle ČSN EN ISO 9001, ČSN EN ISO 9002 nebo ČSN EN ISO 9003.

Volba se liší podle toho, zda výrobce chce do zaváděného systému zahrnout pouze závěrečnou část výroby a hodnocení výrobku (9003) nebo i průběh výroby (9002) případně i přípravné fáze (9001). Celý proces zavádění systému jakosti je obvykle doprovázen pomocí, konzultacemi a hodnocením akreditované odborné organizace, která na závěr procesu - je-li úspěšný, vystaví příslušný certifikát. Tento certifikát je pak pro podnik velmi důležitým dokladem, že pro zákazníka je jako dodavatel kvalitním partnerem (podle souboru norem ISO 9000, tedy srovnatelných měřítek).

Soubor norem ISO 14000

Zlí jazykové tvrdí, že když tvůrci souboru ISO 9000 (samozřejmě zahraniční) svoji práci ukončili, uvažovali o tom, čím se dále žít. A rozhodli se, že je třeba zpracovat soubor norem ISO 14000. Soubor, který by měl podobnou strukturu jako soubor ISO 9000, ale pro jinou oblast dění - oblast řešení péče o životní prostředí - v souvislostech (ne vždy pozitivní) činnosti člověka na této Zemi. Tak, jako se zrychluje vývoj všeho dění, i zde šly práce daleko rychleji kupředu než v případě souboru ISO 9000.

Pomineme-li celou řadu aktivit v této oblasti v minulých desetiletích, základem pro tvorbu souboru ISO 14000 se stala britská norma BS 7750 (Požadavky na systémy řízení jakosti s ohledem na ochranu prostředí), vydaná v březnu 1992 Britským normalizačním institutem. V literatuře se v těchto soustavách objevují dvě (angl.) zkratky

EMS - systém environmentálního managementu a

EMAS - ekologicky orientované řízení a audity.

V krátké době byl zpracován a vydán soubor několika norem souboru ISO 14000 a péčí Technické normalizační komise TNK 106 byly práce s převzetím tohoto souboru do soustavy norem ČSN ukončeny v roce 1996 a normy byly v průběhu 1. pololetí 1997 připraveny a vydány. Zároveň k tomuto tématu proběhlo několik seminářů pro technickou veřejnost. Je pozoruhodné, že i na mezinárodním fóru došlo k uznání úspěchu jednoho z našich největších hutních podniků, který již získal audit vycházející ze souboru norem ISO 14000.

Soubor je tvořen pěti normami, které byly vydány v červnu 1997

- ČSN EN ISO 14001 (01 0901) Systémy environmentálního managementu - Specifikace s návodem pro její použití
- ČSN ISO 14004 (01 0904) Systémy environmentálního managementu - Všeobecná směrnice k zásadám, systémům a podpůrným metodám
- ČSN EN ISO 14010 (01 0910) Směrnice pro provádění environmentálních auditů - Všeobecné zásady
- ČSN EN ISO 14011 (01 0911) Směrnice pro provádění environmentálních auditů - Postupy auditu - Provádění auditu systémů environmentálního managementu
- ČSN EN ISO 14012 (01 0912) Směrnice pro provádění environmentálních auditů - Kvalifikační kritéria pro environmentální auditory

Získání auditu v této důležité oblasti by jistě mělo být i cílem aktivit těžebních společností. Pro dobré jméno společnosti to může být významným přínosem. Čím dříve, tím lépe.

Krátká informace o dění v oblasti normalizace v posledních měsících nemůže přinést potřebné podrobnější údaje a nasměrování pro ty, kdož se touto oblastí profesně zabývají. V těchto případech je třeba věnovat pozornost odborným časopisům /10/, publikacím a seminářům, které poskytují hlubší pohled na pojednávanou problematiku.

Na závěr zařazujeme tabulku, která by mohla pomoci orientovat se v současném - ne příliš přehledném písmenném označování norem.

Užívaná označení Českých technických norem

ČSN....	Základní označení České technické normy (vydávání norem ČSN, tedy regionálního - českého původu se postupně omezuje)
ČSN P....	předběžná Česká technická norma (platnost 3 roky, předpoklad dalšího dopracování)
ČSN EN....	norma převzatá do soustavy ČSN ze soustavy evropských norem vydávaných organizacemi CEN a CENELEC (v současné době nejčastější forma)
ČSN ISO....	dtto, ale převzatá z normy vydané mezinárodní normalizační organizací ISO
ČSN IEC....	dtto, ale převzatá z normy vydané mezinárodní normalizační organizací IEC (elektrotechnika)
ČSN ISO/IEC....	dtto, ale převzatá z normy vydané společně ISO a IEC
ČSN EN ISO....	norma převzatá ze soustavy EN, která ji převzala ze soustavy ISO, IEC resp. společně ISO/IEC
ČSN EN IEC....	
ČSN EN ISO/IEC....	
ČSN P ENV....	předběžná norma (platnost 3 roky) převzatá ze soustavy evropských norem, kde evropská norma je jako předběžná ENV
ČSN pr EN....	norma převzatá do soustavy ČSN ze soustavy evropských norem; norma prEN (návrh evropské normy) byla vydána pro potřeby uživatelů ve stádiu, kdy nebyla dosud řádně schválena jako EN (obdobu norem „s modrým pruhem“ v soustavě ČSN dříve)
ČSN DIN....	norma převzatá do soustavy ČSN z německé soustavy DIN
ČSN ETS....	norma převzatá do soustavy ČSN ze soustavy ETSI (evropské normy pro oblast telekomunikací). Převážná část těchto norem se do soustavy ČSN přejímá v anglickém originálu (bez překladu).
ČSN P I-ETS....	dtto, ale norma předběžná převzatá z předběžné normy soustavy ETSI
ČSN CISPR....	norma převzatá do soustavy ČSN z dokumentu vydaného CISPR - Komise IEC pro radiové rušení
ČSN ECIS... ..	norma převzatá do soustavy ČSN z normy vydané ECIS - Evropskou komisí pro normalizaci železa a oceli
ČSN ISO/TR....	norma převzatá do soustavy ČSN z Technické zprávy (Technical Report) vydané ISO, IEC resp. společně ISO a IEC
ČSN IEC/TR....	
ČSN ISO/IEC TR....	
ČSN ISO/R....	norma převzatá do soustavy ČSN z Doporučení (Recommendation) vydaného ISO, IEC resp. společně ISO a IEC
ČSN IEC/R....	
ČSN ISO/IEC R....	
ČSN EN ISP....	norma převzatá ze soustavy evropských norem EN, kde norma EN převzala dokument ISP (Mezinárodně normalizované profily). Týká se oblasti informačních technologií.
HD....	Harmonizační dokument (obdobu technické normy). Je to dokument vznikající (a do soustavy ČSN přejímající) tehdy, když nejsou splněny podmínky pro úplné sjednocení účastníků řízení (členských zemí CEN ev. CENELEC) v dané technické oblasti.